

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

У статті досліджено сутність виявлення та оцінювання фінансових ризиків, детально розкрито наявні якісні і кількісні методи вимірювання фінансових ризиків, обґрунтовано застосування неекономічних чинників при ідентифікації і врахуванні міри загального фінансового ризику

Постановка проблеми. Фінансово-господарська діяльність підприємств у всіх її формах пов'язана з різноманітними ризиками. При здійсненні фінансового аналізу на передній план виходить завдання оцінки фінансових ризиків для підприємства до максимально допустимої межі. Як відомо, всі ринкові оцінки носять багатоваріантний характер, і багатогранність методів їх вимірювання дозволяє постійно коректувати систему економічних дій з позицій максимізації прибутку.

Актуальність. На сучасному етапі функціонування підприємств міра впливу фінансових ризиків на результати їх діяльності і рівень фінансової безпеки істотно зростає. Збільшення впливу фінансових ризиків суб'єктів господарювання на результати економічної діяльності викликане нестабільністю зовнішнього середовища: економічної ситуації в країні, появою нових інноваційних фінансових інструментів, розширенням сфери фінансових стосунків, мінливістю кон'юнктури фінансового ринку і рядом інших чинників. Тому ідентифікація, оцінка і відстежування рівня фінансових ризиків є однією з актуальних завдань в практичній діяльності підприємств.

Зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Оцінка рівня ризиків є одним з найважливіших етапів фінансового аналізу, оскільки для управління ризиком його необхідно перш за все проаналізувати і оцінити. У економічній літературі існує безліч визначення цього поняття, проте в загальному випадку під оцінкою ризиків розуміють систематичний процес виявлення чинників і видів ризиків і їх кількісну оцінку, тобто методологія аналізу ризиків поєднує взаємодоповнюючі кількісний і якісний підходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наявних праць вітчизняних науковців проблем невизначеності та ризику дозволяє стверджувати, що здебільшого теоретичні дослідження присвячені аналізу причин виникнення, класифікації та методам кількісної оцінки ризиків, менше уваги приділяється якісним методам з врахуванням впливу неекономічних факторів на фінансово-господарську діяльність підприємств, які при практичному застосуванні були б більш адекватними до реальних можливостей вітчизняних підприємств.

Постановка задач дослідження. Метою статті є дослідження кількісних та якісних методів аналізу фінансових ризиків з метою впровадження при їх оцінці і розрахунку міри впливу індикаторів неекономічного характеру.

Методологічне або загальнонаукове значення авторського доробку. Дослідження в сфері оцінки фінансових ризиків дозволяє стверджувати, що на практиці цей процес здійснюється в два етапи: якісний і кількісний.

Завданням якісного аналізу ризиків є виявлення джерел і причин ризиків, етапів і робіт, при виконанні яких виникає ризик, тобто: визначення потенційних зон ризиків; виявлення ризиків, які супроводжують діяльність підприємства; прогнозування практичних вигод і можливих негативних наслідків прояву виявлених ризиків.

Основна мета даного етапу оцінки – виявити основні види ризиків, що впливають на фінансово-господарську діяльність. Перевага такого підходу полягає в тому, що вже на початковому етапі аналізу керівник підприємства може наочно оцінити міру ризикованих за кількісним складом причин і вже на цьому етапі відмовитися від втілення в життя певного рішення. Підсумкові результати якісного аналізу ризиків, у свою чергу, служать вихідною інформацією для проведення кількісного аналізу, тобто оцінюються лише ті ризики, які присутні при здійсненні конкретної операції алгоритму ухвалення рішення.

На етапі кількісного аналізу ризиків обчислюються числові значення величин окремих ризиків і ризиків об'єкту в цілому. Також виявляється можливий збиток і дається вартісна оцінка від прояву виявлених ризиків і, нарешті, завершальною стадією кількісної оцінки є вироблення системи антиризикових заходів і розрахунок їх вартісного еквіваленту. Кількісний аналіз можна формалізувати, для чого використовується інструментарій теорії вірогідності, математичної статистики, теорії дослідження операцій тощо.

Новизна дослідження. Фінансовий ризик за своєю природою передбачає невизначеність, тому його оцінка не може бути ідеальною. Будь-який метод оцінки ризику має на меті максимальне наближення до реального результату, але не дає змоги зовсім уникнути помилок. Аналітик при оцінці і розрахунку міри фінансових ризиків стикається з такими новими можливостями або подіями, об'єктивну ймовірність настання яких часто неможливо визначити на підставі статистичних спостережень (оскільки аналітики при визначенні ступеню впливу ризиків на фінансово-господарську діяльність використовують обмежено лише економічні показники, обґрунтовуючи це істотністю їх впливу на результатний показник).

Невирішена раніше частка загальної проблеми, яка розглядається в публікації. Сучасні методи оцінки ризику базуються на аналізі коливань досліджуваного показника за певний відрізок часу. Передбачається, що закономірність змін аналізованої величини поширюються на майбутнє. Для тривалих періодів часу це, як правило, виявляється справедливим, але для короткотермінової оцінки екстраполяції колишніх закономірностей дає значні помилки. Об'єктивні або часткові ймовірності настання подальших подій можуть використовуватися тільки у дуже малій галузі економічних рішень, які звичайно пов'язані з якимись подіями або процесами. Крім того, усі методи передбачають застосування економічних показників, які мають кількісні вимірники, не враховуючи при цьому існування неекономічних чинників, які можуть здійснювати істотний вплив на величину фінансових ризиків.

Головний зміст. Одне з перших трактувань підходу до вимірювання ризику запропонував Мільтон Фрідмен. Він розглядав проблему розрахунку (оцінки) рівня ризику крізь призму теорії корисності. Фрідмен зазначав, що в умовах спадної корисності і наявності ризику звичайні принципи максимізації не можуть бути використані, оскільки необхідна певна податкова плата у вигляді компенсації за фактор ризику. Рішення, пов'язані з ризиком Фрідмен класифікував так: невеликий ризик, пов'язаний із заздалегідь відомим результатом; помірний ризик без великих доходів і витрат; великий ризик, пов'язаний із великими доходами або збитками.

Фрідмен виходив із припущення, що економічна одиниця має певну систему переваг, яка може бути описана функцією, що дає чисельні значення різним альтернативам.

З великого різноманіття методів, які пропонуються вітчизняними та іноземними науковцями, на наш погляд можна виокремити такі основні групи методів аналізу.

1. Комплексний метод оцінки ризиків. Ризик може вимірюватися в абсолютних і відносних величинах. На практиці, визначаючи величину ризику в абсолютному вираженні, використовують спрощений підхід. Його сутність полягає у тому, що оцінюється ступінь впливу ризику на основні показники роботи підприємства. Після цього робиться висновок про доцільність прийняття даного ризику і здійснення даного виду діяльності.

2. Систематичний метод оцінки ризику. Систематичний ризик оцінюється коефіцієнтом β , що визначає рівень коливань у результатах діяльності галузі стосовно результатів діяльності ринку чи всієї економіки. У фінансовому аналізі його називають також коефіцієнтом чутливості.

Важливим практичним значенням коефіцієнта β є можливість використання його для оцінки того, наскільки очікуваний доход за конкретним видом акцій компенсує ризикованість вкладень у ці акції. Коефіцієнт β використовується також при прийнятті рішень щодо вкладення інвестицій у певну галузь економіки. За допомогою цього коефіцієнта можна зіставити діяльність підприємства чи галузі з усім ринком.

3. Статистичні методи. Сутність статистичних методів оцінки ризиків полягає у визначенні вірогідності виникнення втрат на основі статистичних даних попереднього періоду і встановленні області (зони) ризику, коефіцієнту ризику тощо. Перевагами статистичних методів є можливість аналізувати і оцінювати різні варіанти розвитку подій і враховувати різні чинники ризиків в рамках одного підходу. Основним недоліком цих методів вважається необхідність використання в них імовірнісних характеристик. Можливе вживання наступних статистичних методів: оцінка вірогідності виконання, аналіз вірогідного розподілу потоку платежів, дерево рішень, імітаційне моделювання ризиків, а також технологія "Risk Metrics" тощо.

Метод оцінки вірогідності виконання дозволяє дати спрощену статистичну оцінку вірогідності виконання рішень або вирішення шляхом розрахунку долі виконаних і невиконаних рішень в загальній сумі прийнятих рішень.

Метод аналізу імовірнісних розподілів потоків платежів дозволяє при відомому розподілі вірогідності для кожного елемента потоку платежів оцінити можливі відхилення вартостей потоків платежів від очікуваних. Потік на найменшу варіацію вважається менш ризиковим.

Дерево рішень зазвичай використовуються для аналізу ризиків подій, що мають осяжне або розумне число варіантів розвитку. Вони особливо корисні в ситуаціях, коли рішення, що приймаються у момент часу $t=n$, сильно залежать від рішень, прийнятих раніше, і, у свою чергу, визначають сценарії подальшого розвитку подій.

Імітаційне моделювання є одним з найпотужніших методів аналізу економічної системи; у загальному розумінні це процес проведення на ЕОМ експериментів з математичними моделями складних систем реального світу. Імітаційне моделювання використовується в тих випадках, коли проведення реальних експериментів (наприклад, з економічними системами), вимагає значних витрат і є нездійсненними на практиці. Крім того, необхідна інформація у випадках, коли відсутні фактичні дані, замінюється величинами, отриманими в процесі імітаційного експерименту (тобто тими, що генеруються комп'ютером).

Технологія "Risk Metrics" розроблена компанією "J.P. Morgan" для оцінки ризиків ринку цінних паперів. Методика має на меті визначення міри впливу ризиків на подію через обчислення "міри ризику", тобто максимально можливої потенційної зміни ціни портфеля, що складається з різного набору фінансових інструментів, із заданою вірогідністю і за заданий проміжок часу.

Варіація – зміна кількісних показників при переході від одного варіанту результату до іншого.

Дисперсія – міра відхилення фактичного знання від його середнього значення.

Середнє очікуване значення – визначення величини події, яка пов'язана з невизначеною ситуацією. Воно є середньозваженою всіх можливих результатів, де вірогідність кожного результату використовується як частота, або вага, відповідного значення. Таким чином обчислюється той результат, який імовірно очікується.

4. Аналітичні методи дозволяють визначити вірогідність виникнення втрат на основі математичних моделей і використовуються в основному для аналізу ризику інвестиційних та інноваційних проектів. Можливе використання таких методів, як аналіз чутливості, метод коректування норми дисконту з врахуванням ризику, метод еквівалентів, метод сценаріїв та інші.

Аналіз чутливості зводиться до дослідження залежності деякого результатного показника від варіації значень показників, що беруть участь в його визначенні. Використання даного методу дає відповіді на наступні запитання: наскільки може відхилитися значення однієї або кількох вхідних величин від заданих значень за умови, що результатний показник не вийде за припустимі межі; наскільки зміниться значення результатного показника при заданому відхиленні однієї або кількох вхідних величин від заздалегідь установлених їх значень?

Метод коректування норми дисконту з врахуванням ризику є найбільш простим і внаслідок цього найбільш вживаним на практиці. Основна його ідея полягає в коректуванні деякої базової норми дисконту, яка вважається безризиковою або мінімально прийнятною. Коректування здійснюється шляхом збільшення величини необхідної премії за ризик.

За допомогою методу достовірних еквівалентів здійснюється коректування очікуваних значень потоку платежів шляхом введення спеціальних знижуючих коефіцієнтів з метою приведення очікуваних надходжень до величини платежів, отримання яких практично не викликає сумнівів і значення яких може бути достовірно визначено.

Метод сценаріїв дозволяє поєднати дослідження чутливості результатного показника з аналізом імовірнісних оцінок його відхилень. За допомогою цього методу можна отримати досить наочну картину для різних варіантів подій. Він є розвитком методики аналізу чутливості, оскільки включає одночасну зміну декількох чинників.

5. Методи експертних оцінок є комплексом логічних і математико-статистичних методів і процедур по обробці результатів опитування групи експертів, причому результати опиту є єдиним джерелом інформації. В цьому випадку виникає можливість використання інтуїції, життєвого і професійного досвіду учасників опиту.

Методи експертної оцінки ризику історично виникли першими. Вони мають ту істотну перевагу над іншими методами, що експертна оцінка може використовуватися в умовах дефіциту і навіть браку інформації. Головна умова досконалої експертної оцінки – виключення взаємного впливу експертів один на

одного (так звана дельфійська процедура). Легкість експертної оцінки і недостатність інформації про оцінювані процеси сприяли появі в Україні величезної кількості фахівців і спеціалізованих видань, які пропонують розроблені ними прогнози. Далеко не завжди це робиться на достатньо професійному рівні. Необхідно розуміти, що будь-яка, навіть і непрофесійна, оцінка, особливо якщо вона повторюється засобами масової інформації, формує у населення певні сподівання і відповідно впливає на поведінку суб'єктів ринку, а ця справа далеко не безпечна.

Поведінка експертів в умовах значного браку інформації про об'єкт оцінки підкоряється певним закономірностям. Оцінка економічних явищ мало залежить від якості існуючих економічних прогнозів і дуже добре корелює з дохідністю, яка може бути реально досягнута на даний момент на ринку за чисто об'єктивних, технічних причин.

Найпопулярніший метод експертної оцінки ризику ґрунтується на ідеї обговорення проблеми кількома особами, які вважаються спеціалістами у цьому питанні. Проблема, яка виникає при цьому, полягає в тому, що в результаті прийняття рішення ймовірність правильної оцінки знижується. Парадоксальність цього явища впливає з самого процесу обговорення. У переважній більшості випадків погляд експертів-аналітиків відрізняється від погляду практиків. Ця розбіжність може бути формалізована через так званий коефіцієнт розбіжності. Задавши цьому коефіцієнту декілька практичних значень, можна одержати ряд можливих ймовірностей розробки точної оцінки.

Загалом спостереження за процесом експертної оцінки економічних явищ дають змогу зробити такі висновки: експертна оцінка та експертний прогноз у будь-якій галузі – особлива сфера людської діяльності, яка вимагає використання спеціальних методів; експертний метод оцінки економічних явищ і процесів так чи інакше пов'язаний з усередненням думок фахівців; метод експертної оцінки спрацьовує тільки на стадіях еволюції системи. Ефект коефіцієнта розбіжностей особливо сильно проявляється у переломні моменти розвитку: відкидаються “зростаючі” елементи, у томи числі нереальні, з точки зору здорового глузду, на поточний час ціни фінансових інструментів; найсуттєвіша причина неточності експертних оцінок полягає у системному характері явищ, які відбуваються у світі. Експерти, які є фахівцями у вузькій галузі, висловлюються з точки зору ймовірнісного підходу, що побудований на принципі незалежності подій.

6. Метод оцінки фінансової стійкості (аналізу доцільності витрат). Даний метод орієнтований на оцінку фінансової стійкості підприємства (проекту) і на ідентифікацію на цій основі потенційних зон ризику.

Виділяють два різновиди методу: 1) фіксація фінансового стану підприємства (оцінка фінансової стійкості); 2) зіставлення фінансової стійкості підприємства до і після впровадження аналізованого проекту (оцінка доцільності витрат). Віднесення фактичного або прогнозованого (у результаті впровадження проекту) стану підприємства до однієї з областей фінансової стійкості (нестійкості), і відповідно, областей ризику, виконується на основі аналізу достатності обігових коштів (власних або позикових) для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних з виконанням розглянутих видів діяльності (проектів).

7. Рейтинговий метод оцінки. Головна його перевага – можливість підбору коефіцієнтів, виходячи з конкретної мети аналізу. Отже, система рейтингової оцінки складається з таких елементів: системи оціночних коефіцієнтів; шкали ваги цих коефіцієнтів (якщо у ній є необхідність); шкали оцінки значень одержаних показників; формули розрахунку остаточного рейтингу.

Рейтинговий метод є найбільш пристосованим для оцінки ризику в умовах розбудови ринкових відносин. На це є декілька причин. По-перше, цей метод при його використанні не передбачає аналізу великих масивів даних, тому оцінка мінімально залежить від широти інформаційного контуру. По-друге, при використанні рейтингового методу одразу відбувається ранжування одержаного результату за певною шкалою. По-третє, рейтинговий метод вимагає від користувача математичних знань тільки в рамках елементарних фінансових розрахунків. Це важлива обставина, оскільки оцінку ризикованості робить переважно персонал із кваліфікацією економістів, а не математиків.

Але існують й проблеми з використанням методу рейтингової оцінки. Однією з проблем, що пов'язані з розробленням життєздатної системи рейтингової оцінки, є проблема вибору еталона для порівняння. Порівняння з умовним еталонним підприємством цілком можливе, але вибір такого еталону вимагає уточнення для кожного виду ризику. Не обов'язково вибирати серед великої кількості підприємств найкраще. Зрозуміло, що реально жодний суб'єкт господарювання не може претендувати на найкращі показники геть у всьому. Зручніше просто вибрати серед показників якогось переліку підприємств найкращі і сформувані з них той самий еталон для порівняння.

Наявність у рейтинговій оцінці певних еталонних значень передбачає, що рейтинг обчислюється методом відстаней або різниць між реальним та еталонним значеннями. При визначенні остаточного рейтингу ранжуються не значення, а відстані. Традиційний рейтинг виключає операцію ранжування відстаней, завдяки чому економиться час.

8. Нормативний метод. Даний метод базується на використанні системи фінансових коефіцієнтів, таких як: коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт заборгованості, коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності, коефіцієнт іммобілізації, коефіцієнт покриття. До його позитивних рис належить перш за все легкість розрахунків. Систему нормативів можна розглядати як один із варіантів рейтингового методу з тією різницею, що шкала оцінки заздалегідь сформована і складається з мінімуму значень ранжування.

Нормативний метод оцінки дає змогу визначити ступінь ризику з максимальною точністю: порівняння з нормативом відбувається за шкалою "низький ризик", "нормальний ризик", "високий ризик". Отже, цей метод не дає можливості врахування всіх нюансів конкретної ситуації.

9. Фундаментальний метод. При цьому методі загальний фінансовий ризик розраховують за допомогою фундаментальних показників: мінливості прибутковості активу, малих розмірів компанії (P/BV), незбалансованого зростання (ROE вище чим коефіцієнт збалансованого зростання) та інші. Виходячи з головних цілей компанії, таких як прибутковість, стабільність, безпека, значимими є внутрішні і зовнішні чинники – це структура витрат на одну гривню виручки; періодичність операційних процесів і торгової політики в стосунках з дебіторами і кредиторами; додаткова вартість капітальних вкладень; структура фінансування. Ці кратні чинники завдяки аналітичній обробці піддаються мінливості, яка вимірюється по кожному чиннику як міра розчленування значень ключових орієнтирів (деталізація по ROE). Опис вимірників ризику, що відображають фундаментальні параметри стану компанії можна проілюструвати за допомогою деталізації показника рентабельності власного капіталу (ROE) (табл. 1)

Таблиця 1. Оцінка фінансового ризику за фундаментальним методом

Деталізовані показники рентабельності власного капіталу	Значення показників	Розрахунок показників
Податкове навантаження	Характеризує міру впливу податкового тягаря і залежить від ефективної ставки корпоративного податку.	Чистий прибуток / Прибуток до оподаткування
Боргове навантаження	Характеризує міру впливу боргового тягаря (післяподатковий операційний прибуток).	Чистий операційний прибуток - Сплачені податки / Прибуток до оподаткування
Амортизаційна віддача	Характеризує міру зношеності основних засобів, долю амортизації в операційному прибутку.	Прибуток до оподаткування / Прибуток до оподаткування + Амортизаційні відрахування – Переоцінка активів
Структура витрат	Характеризує рентабельність операційного процесу, структуру витрат і їх вплив на рентабельність діяльності	Прибуток до оподаткування / Виручка = $1 - ((\text{Оплата сировини} / \text{Виручка}) + (\text{Оплата праці} / \text{Виручка}) + (\text{Накладні витрати} / \text{Виручка}))$
Оборотність активів	Оборотність активів, як зворотний коефіцієнт інтенсивності використання активів.	Виручка / Активи = $1 / ((\text{Необоротні активи} / \text{Виручка}) + (\text{Оборотні активи} / \text{Виручка}))$
Фінансовий важіль	Фінансовий важіль, величина позикових засобів акціонерів, що приходиться на одну гривню засобів.	Позиковий капітал / Власний капітал

Отже, в основу оцінки фінансового ризику за фундаментальним методом покладено структурну формалізацію показників за факторним аналізом, а саме обчислення міри ризику за допомогою значимих обставин, значимих кратних чинників, які кількісно можна виміряти або ідентифікувати.

Інтерпретацією фундаментального методу є метод оцінки ризику за Шарпе, що базується на величині очікуваного прибутку, яка враховує статистичні дані про його рівень протягом певного часового тренду. Разом із розподілом ризику на систематичний і не систематичний введення в розрахунок показника очікуваного прибутку було на той час революційним досягненням. За Шарпе, величина очікуваного прибутку визначається виходячи з середньогалузевої норми доходності і тенденції розвитку ринку в цілому. Таку інформацію досить легко одержати в країні з розвинутою й стабільно функціонуючою економікою. В стані ж реформ, у якому перебуває нині Україна, визначення величини очікуваного прибутку пов'язане із значними ускладненнями.

Спосіб подолання браку інформації про тенденції розвитку ринку запропонували російські вчені. Припущення про розмір очікуваного прибутку базується на ймовірності настання певної фази розвитку економіки і відповідного рівня доходу (табл. 2).

Таблиця 2. Ймовірності настання фаз економічного циклу

Стан економіки	Ймовірність, P, %	Рівень прибутку, %
Глибокий спад	0,05	X1
Невеликий спад	0,20	X2
Середнє зростання	0,50	X3
Невелике піднесення	0,20	X4
Сильне піднесення	0,05	X5

Очікувана норма доходу обчислюється за формулою:

$$X = I \times P_n \times X_n, \quad (1)$$

де: X – очікувана норма доходу;

I – ризикова ставка;

P_n – ймовірність настання певної фази циклу;

X_n – рівень прибутку, звичайний для певної фази циклу (значення з таблиці).

Таким чином, при використанні такого методу стає непотрібним аналіз великих динамічних рядів. Достатньо знати тільки звичайну для певної стадії економічного циклу норму доходності.

10. Метод аналогів використовується у тому випадку, коли вживання інших методів за будь-яких причин є неприйнятним. Метод використовує базу даних аналогічних об'єктів для виявлення загальних залежностей і перенесення їх на досліджуваний об'єкт.

Аналогові методи оцінки ризику полягають у використанні даних про розвиток аналогічних напрямків діяльності у минулому. Для цього можуть використовуватися звітні документи підприємства у минулі роки, дані публікацій, страхових компаній тощо. Отримані таким чином результати детально аналізуються з метою виявлення потенційних факторів ризику, базуючись на попередньому досвіді. Але при цьому не можна не враховувати ризик екстраполяції минулих тенденцій на майбутні фінансово-господарські процеси, адже фінансова система будь-якого підприємства є дуже динамічною. Це означає, що користуватися методом аналогій можна із значними застереженнями.

Головні висновки і результати дослідження. Отже, дослідження існуючих на сучасному етапі розвитку методів оцінки ризику дає змогу стверджувати, що вони не вирішують одного з головних питань, яке стоїть перед суб'єктом ризику: оцінки в умовах обмеженості інформаційного контуру з урахуванням індивідуальних особливостей певної ситуації. Необхідним, на нашу думку, є введення групи індикаторів неекономічного характеру. Цими іншими індексами ризиків є галузеві (макроекономічні) і технічні індекси. Ці типи індексів володіють рядом переваг, вони засновані на кількісно і якісно кращих даних, які ефективніше взаємно ув'язуються за допомогою математичних моделей і комп'ютерної обробки даних (табл. 3).

Таблиця 3. Некономічні показники, що впливають на фінансові ризики

Вимірники ризику	Макроекономічний, галузевий індекс	Технічний індекс
Джерело моніторингу	Агреговані звіти	Дані фінансових ринків
Компоненти ризику	Макроекономічні мультиплікатори: вартість акцій / прибуток вартість акцій / виручка вартість акцій / балансовий капітал вартість бізнесу / Прибуток до оподаткування + Амортизаційні відрахування – Переоцінка активів вартість бізнесу / інвестований капітал диференціал процентних ставок, дюрація ринку державних коштовних паперів, кореляція касових і термінових ринків	Оцінка історичної бети ринку Оцінка історичної сигми ринку Щоквартальний оборот, балансовий об'єм (OBV) Кумулятивний індекс коливань, індекс коливань Оборот за останніх, 12 місяців, п'ять років
	Фінансові мультиплікатори: за середньогалузевою мінливістю ROA, ROE, ROIC, WACC, ROIC/WACC, систематичним ризиком	Об'єм продаж / цінова дисперсія Ціна інструменту, представлена в логарифмічному масштабі Історична мінливість, волятильність Чайкіна

Перспективи впровадження авторських результатів. Таким чином, коли якісний і кількісний аналіз проводяться на основі оцінки впливу внутрішніх і зовнішніх чинників у поєднанні з економічними та неекономічними індикаторами, такий аналіз обґрунтовує поелементну оцінку питомої ваги їх впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства і її грошове вираження. Такий метод аналізу є досить трудомістким з точки зору кількісного аналізу, але приносить свої безперечні вигоди при якісному аналізі, а в умовах їх поєднання є незамінним при врахуванні ступеня фінансових ризиків на роботу підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Бланк И.А.* Управление финансовыми рисками. – К.: Ника-Центр, 2005. – 600 с.
2. *Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.У.* Ризикологія в економіці на підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
3. *Война О.А.* Економічний ризик. Математичні моделі та методи керування: Навч. посібник / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2001. – 98 с.
4. *Гранатуров В.М., Шевчук О.Б.* Ризики підприємницької діяльності: Проблеми аналізу. – К.: Зв’язок, 2000. – 152 с.
5. *Камінський А.Б.* Економічний ризик та методи його вимірювання: Посібник для студентів економічних спеціальностей вузів. – К.: ІМФ при Київському національному університеті ім. Т.Шевченка, 2002.
6. *Шапкин А.С.* Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций, – 3-е изд. – М.: Издательство- торговая корпорация “Дашков и Ко”, 2004. – 544 с.